

PARTER

Klagande

Anja Sartomaa, Strandvägen 79, 135 62 Tyresö

Motparter

1. Byggnadsnämnden i Tyresö kommun, 135 81 Tyresö
2. Bernt Gustafsson, John Bergs plan 8, Lgh 1302, 112 50 Stockholm
3. Rikard Spålséus, Strandvägen 77, 135 62 Tyresö
4. Ulla Grünewald, Stadsparken 2, Lgh 1601, 135 38 Tyresö
5. Pontus Grünewald, Smultronvägen 9, 135 62 Tyresö
6. Annica Lundberg, Strandvägen 48 A, 135 62 Tyresö
7. Henrik Johansson, Strandvägen 48 B, 135 62 Tyresö
8. Jim Tiilikainen, Strandvägen 50, 135 62 Tyresö
9. Robert Johansson, Smultronbacken 4 A, 135 62 Tyresö
10. Trude Ahlgren, Smultronbacken 4 A, 135 62 Tyresö

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Stockholms läns beslut den 8 oktober 2019 i ärende nr 403-36371-2019, se bilaga 1

SAKEN

Bygglov för nybyggnad av enbostadshus på fastigheten Strand 1:280 i Tyresö kommun

DOMSLUT

Med ändring av det överklagade beslutet upphäver mark- och miljödomstolen

Byggnadsnämnden i Tyresö kommuns beslut den 18 juni 2019, § 40, och

återförvisar ärendet till nämnden för fortsatt handläggning.

BAKGRUND

Byggnadsnämnden i Tyresö kommun (nämnden) beslutade den 18 juni 2019 att avslå Arja Sartomaas ansökan om bygglov för nybyggnad av ett enbostadshus på fastigheten Strand 1:280 i Tyresö kommun. Beslutet överklagades till Länsstyrelsen i Stockholms län (länsstyrelsen) som i beslut den 8 oktober 2019 avlog överklagandet. Länsstyrelsens beslut har nu överklagats till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Arja Sartomaa har, som det får förstås, yrkat att mark- och miljödomstolen, med ändring av underinstansernas beslut, ska bevilja sökt bygglov. Till stöd för sin talan har hon anfört i huvudsak följande.

Att stads- och landskapsbilden skulle fördärvas av en byggnation på sökt plats är inget annat än okunskap då ingen har varit på plats och gjort en objektiv bedömning. Hon har även påkallat att nämnden ska komma ut och se vad hon menar, då två- och trevåningshus finns i alla riktningar runt fastigheten. I sydlig riktning, i högre terräng, finns det fastigheter i fler etage som är både två- och trevåningshus. ÅF har gjort en utredning om markpåverkan och i och med att det är en tunnel som ska byggas så sker ingen markpåverkan. Likabehandlingsprincipen måste också tillämpas. Nämnden har beviljat lov för bryggor, ändrad strandlinje och plansprängning av Strand 1:36 som ligger inom samma detaljplan. Strand 1:280 är en stenig bergstomt utan träd och skulle bli betydligt vackrare om bygglov beviljades.

Arja Sartomaa har inkommit med en utredning från ÅF Infrastructure AB om tillfartsväg/tunnels byggbarhet och potentiella omgivningspåverkan på fastigheten samt ett antal fotografier till stöd för att bygglov ska beviljas för sökt åtgärd.

Nämnden har bestritt bifall till överklagandet och vidhållit sin inställning så som den anges i nämndens beslut av den 18 juni 2019.

Ulla Grünewald har, som det får förstås, bestritt bifall till överklagandet och anfört i huvudsak följande till stöd för sin inställning. Bifogade ritningar har inte beviljats därför att tillgängligheten inte kan anordnas då det inte går att lösa problemen med fastighetens beskaffenhet, med en brant lutning om cirka 25 grader mellan anslutande väg och önskat läge på nytt hus. Tillgängligheten för utryckningsfordon m.m. är fortfarande inte tillgodosedd.

Robert Johansson och Trude Ahlgren har bestritt bifall till överklagandet och anfört i huvudsak följande till stöd för sin inställning. Byggnaden föreslås i ansökan placeras på bergstoppen, ”där inga träd finns”. Enligt uppgift har fastighetsägaren där olovligt avverkat ett stort antal träd. Att först olagligt fälla ett stort antal träd i skärgårdsmiljö för att därefter åberopa detta som en anledning till att man vill placera byggnaden just där för att visa hänsyn till befintlig vegetation är direkt skamligt. Då fastigheten är stor torde alternativa placeringar av byggnaden finnas med avsevärt mindre påverkan på natur och landskapsbild, liksom ingrepp i bergtäkten. En nybyggnation på föreslagen plats skulle starkt påverka den i dag insynsskyddade miljön på deras fastighet. Detta i sin tur påverkar även värdet på deras fastighet negativt. Vegetationen bör få återhämta sig på ett för området naturligt sätt. De känner oro för att ha en fastighet så nära inpå, vilken räddningstjänsten inte har tillgänglighet till.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser

Enligt 2 kap. 6 § PBL gäller ett anpassningskrav och innefattar bl.a. att ett byggnadsverk ska utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen samt intresset av en god helhetsverkan. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att nya byggnader ska prövas både utifrån sin anpassning till förhållandena på platsen och till sitt egenvärde (prop. 1985/86:1 s. 479 ff). Byggnader bör utformas så att de miljömässigt samverkar med omkringliggande anläggningar och naturomgivningar. Därför kan det vara lämpligare att i ett starkt kuperat landskap förlägga byggnader på en lägre nivå än de högsta partierna där de kan bryta

landskapets konturer (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 19 mars 2018 i mål nr P 10184-17).

Av 8 kap. 9 § första stycket 1 PBL framgår att en tomt ska bebyggas och ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen samt så att naturförutsättningarna så långt möjligt tas till vara. I detta ligger att bl.a. tomtens förutsättningar i fråga om topografi, växtlighet och markbeskaffenhet ska beaktas. Skador på mark och vegetation ska så långt möjligt undvikas (prop. 1985/86:1 s. 517 f).

Fastigheten Strand 1:280 i Tyresö kommun omfattas av en detaljplan som vann laga kraft 2009 (dp 372, 0138 – P09/4). Syftet med detaljplanen är att anpassa området för permanentboende i främst fristående småhus. Planen omfattar utbyggnad av vägar, en gångbana, vatten- och avloppsledningar, vägbelysning, större byggrätter och möjlighet till avstyckning av enstaka större privatägda fastigheter.

Av planbestämmelserna framgår att fastigheten får användas för bostadsändamål samt icke störande verksamhet. En huvudbyggnad och två uthus får uppföras på fastigheten. En envåningsbyggnad får ha en byggnadsarea (BYA) om max 1/7 av tomtytan, max 200 kvm. Uthus får ha max 40 kvm BYA. Ett tio meter brett område längs södra fastighetsgränsen omfattas av s.k. prickmark som innebär att marken inte får bebyggas. I området gäller även krav på marklov för att få fälla träd. Längs fastighetens norra gräns, utmed Strandvägen, finns ett ytterligare område som inte får bebyggas och som ska vara tillgängligt för släntintrång som kan behövas vid förbättringar av Strandvägen. Vid starkt sluttande terräng får garage/carport placeras närmare än sex meter mot vägen om garageinfart inte läggs direkt mot gatan. Sprängnings-, schaktning- och utfyllnadsarbeten ska undvikas. I kuperad terräng ska byggnader anpassas till den befintliga marken.

Det framgår av planbeskrivningen till detaljplanen att branta partier inte är lämpliga att bebygga och att påverkan på landskapsbilden bedöms kunna begränsas om tillkommande byggnader anpassas till de topografiska förhållandena. Byggnaders

placering och ytterligare avstyckningar är särskilt angelägna att beakta i den södra delen av planområdet. Vidare framgår att befintlig bebyggelse till största delen är åretruntboende med byggnader i varierande skala och med olika arkitektoniska uttryck.

Prövningsramen

Anja Sartomaa har under handläggningen hos länsstyrelsen gett in ett nytt förslag på hur tunneln kan utformas, som en rak tunnel med hissförbindelse. Detta förslag omfattas inte av den ansökan som nämnden har prövat och kan inte heller beaktas av domstolen vid prövningen i förevarande mål. Domstolen utgår vid sin prövning från att tillfarten till det tilltänkta huset ska ordnas genom den svängda tunnel som sökanden redovisade till nämnden.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Nämnden och länsstyrelsen har funnit att den planerade bostadsbyggnadens placering innebär att det krävs en tillfart som medför alltför stora ingrepp och markåtgärder, detta med hänsyn till att sprängning, schaktning och utfyllnad enligt detaljplanen ska undvikas.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att något förbud mot sprängning, schaktning och utfyllnad inte finns i planbestämmelserna. Det som anges i planbeskrivningen om att sådana åtgärder ska undvikas utgör inte bindande föreskrifter, men kan beaktas vid tillämpningen av bestämmelserna i planen och i plan- och bygglagen. Vidare konstaterar domstolen att planen inte heller i övrigt innehåller något förbud mot att anlägga tunnel.

Syftet med anvisningen i planen om att sprängning, schaktning och utfyllnad ska undvikas torde i första hand vara att de naturliga förutsättningarna på platsen i möjligaste mån ska omhändertas och att påverkan på stads- och landskapsbilden ska begränsas. Det är mycket ovanligt att en tunnel anläggs på en bostadsfastighet. Det är osannolikt att planförfattaren hade några som helst tankar på att en tunnel skulle kunna anläggas när planbeskrivningen sammanställdes.

Enligt domstolens bedömning finns det inget i detaljplanens bestämmelser som med nödvändighet hindrar att den aktuella tunneln kan anses som en tillåtlig åtgärd för att möjliggöra tillfart till det planerade huset. Även om anläggandet av tunneln kommer att involvera sprängning, schaktning och utfyllnad, som enligt detaljplanen ska undvikas, kan en tunnel utföras på ett sådant sätt att den visuella påverkan på platsen – när arbetena är färdiga – blir begränsad. Marknivåerna kan bibehållas och naturen ovanför tunneln skulle i princip kunna lämnas orörd eller återställas när tunneln är färdig. Mot denna bakgrund anser domstolen att anläggandet av en tunnel i sig inte är förbjudet enligt detaljplanen, trots att det kan antas medföra sprängnings-, schaktning- och utfyllnadsarbeten.

En tunnel på en bostadstomt i ett villaområde riskerar dock att framstå som starkt avvikande. Det kan enligt domstolen finnas en möjlighet att undvika det, under förutsättning att påverkan på naturförhållandena minimeras samt tunnelmynningar och andra synliga delar utformas och placeras på ett sätt som gör att tunneln kan smälta in i miljön på platsen. Tunnelmynningarna är enligt ansökningshandlingarna avsedda att vara fyra meter breda och tre meter höga. Utan anpassningsåtgärder, såsom exempelvis dörrar eller andra anordningar som döljer tunnelmynningarna, kommer öppningarna sannolikt att bli mycket dominerande. Tunnelns närmare utformning och placering, samt påverkan på terrängen är alltså avgörande för om denna tillfartslösning ska kunna godtas med hänsyn till bland annat anpassnings- och utformningskraven i 2 och 8 kap. PBL. De ritningar och andra underlag som sökanden har gett in är enligt domstolen alltför knapphändiga för att domstolen ska kunna bedöma dessa frågor. Det bör därför överlämnas till nämnden att göra dessa bedömningar, efter det att nödvändiga kompletteringar begärts från sökanden.

Länsstyrelsen har i det överklagade beslutet också angivit att det tilltänkta bostadshusets placering, nära tomtens högsta punkt, innebär att huset blir väl framträdande och att det bryter landskapets konturer. Enligt länsstyrelsen uppfyller förslaget därför inte anpassningskravet i 2 kap. 6 § första stycket 1 PBL. Vidare har länsstyrelsen bedömt att förslaget till ny bebyggelse strider mot 8 kap. 9 § första

stycket 1 PBL med hänsyn till att husets placering förutsätter omfattande markåtgärder, att förslaget inte kan anses beakta tomtens naturförutsättningar i tillräcklig utsträckning, och att förslaget kommer att medföra onödiga ingrepp i terrängen.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det föreslagna läget för bostadshuset inte avviker från hur bebyggelsen är placerad på omgivande fastigheter, där många hus har ett utpräglat högt läge och framstår som väl synliga i landskapet. Husets placering i sig förutsätter heller ingen oacceptabel påverkan på terrängen. Till skillnad från länsstyrelsen finner domstolen således att husets placering varken strider mot 2 kap. 6 § första stycket 1 eller 8 kap. 9 § 1 PBL. Skäl att neka det sökta bygglovets på dessa grunder föreligger således inte. Frågan om tunneln till huset är förenlig med dessa bestämmelser beror bland annat på tunnelns närmare utformning. Denna fråga överlämnas därför till nämnden att pröva som första instans, efter det att nödvändiga kompletteringar begärts från sökanden.

Mot bakgrund av det anförda konstaterar domstolen att nämnden och länsstyrelsen har saknat fog för att avslå bygglovsansökan på de av dessa myndigheter anförda grunderna. Deras beslut ska därför upphävas och målet återförvisas till nämnden för fortsatt handläggning, varvid nämnden har att beakta det som anförs i denna dom. Det ankommer också på nämnden att då överväga om tunneln och därmed sammanhängande konstruktioner kräver marklov och bygglov.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 18 september 2020.

Björn Räftegård

Ylva Kvist Trelje

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Björn Räftegård, ordförande, och tekniska rådet Ylva Kvist Trelje. Föredragande har varit beredningsjuristen Caroline Johansson.

Enheten för överklaganden
George Bjälkemo

Anja Sartomaa
Strandvägen 79
135 62 Tyresö

NACKA TINGSRÄTT

INKOM: 2019-11-14
MÅLNR: P 7901-19
AKTBIL: 8

Överklagande av beslut om bygglov för nybyggnad av enbostadshus på fastigheten Strand 1:280 i Tyresö kommun

Beslut

Länsstyrelsen avslå överklagandet.

Bakgrund

Byggnadsnämnden i Tyresö kommun (nämnden) beslutade den 18 juni 2019, § 40, Dnr BNS-2019-14/231, att med stöd av 9 kap. 30, 31 b och 35 §§ plan- och bygglagen (2010:900), PBL, avslå Anja Sartomaas ansökan om bygglov. Som skäl för beslutet angavs sammanfattningsvis följande. Förslaget avviker från detaljplanen eftersom tänkt hus kräver tillfart och den planerade tillfarten, en tunnel, kräver alltför stora ingrepp och markåtgärder. Åtgärderna uppfyller inte kraven i 8 kap. 9 § PBL eftersom naturförutsättningarna på tomtens inte tas till vara. Placeringen är inte lämplig eller bidrar till en god helhetsverkan enligt 2 kap. 6 § PBL. Markåtgärderna bedöms inte kunna utgöra en sådan godtagbar liten avvikelse som avses i 9 kap. 31 b § och 35 § PBL. Nämnden bedömer att markarbetena inte är motiverade ur en tillgänglighetssynpunkt eftersom alternativa lokaliseringar är möjliga utan större markåtgärder där tomtens beskaffenheter tas till vara.

Anja Sartomaa har överklagat beslutet och yrkar att bygglov ska beviljas i enlighet med ansökan. Till stöd härför har hon anfört sammanfattningsvis följande. I beslutet och tjänsteskrivelsen anges inga tydliga skäl eller motiveringar för nämndens ställningstagande. Genom deras lösning med tunneltillfartsväg fram till planerad byggnad med utvisad bygggrätt enligt detaljplanen minimeras den kraftiga och synliga inverkan en tillfart med serpentinväg helt ovan mark skulle åstadkomma. Lösningen innebär att naturförutsättningarna tas tillvara på ett så bra sätt som möjligt utifrån tomtens beskaffenhet. Även om markarbetena kan bedömas som omfattande betyder detta inte att de kommer att strida mot planens syfte. Hur deras ansökan strider mot planens syfte förklaras inte. Det framgår inte hur ”alternativa lämpliga lösningar” kan utföras och då inte kräver större markåtgärder och kommer att ge erforderlig funktion. Det framgår inte hur förslaget strider mot 9 kap. 30, 31 B och 35 §§ PBL. Det framgår inte heller hur förslaget avviker från detaljplanen. Till överklagandet är fogat bl.a. ett utlåtande från ÅF-Infrastructure AB daterat den 12 juli 2019.

Motivering

Tillämpliga bestämmelser

Fastigheten Strand 1:280 omfattas av detaljplan 372 som vann laga kraft 2009. Av planbestämmelserna framgår bl.a. följande. Användningen avser bostäder, friliggande villor i högst två våningar med verksamheter som inte är störande för omgivningen. Området får delas i högst en fastighet. Om huvudbyggnad uppförs i en våning får den totala byggnadsarean vara högst 200 kvm eller 1/7 av tomtytan. Om huvudbyggnad uppförs i två våningar får den totala byggnadsarean vara högst 160 kvm eller 1/10 av tomtytan. Friliggande villa får uppföras i högst två våningar, vind får då inte inredas. Om byggnad uppförs i en våning får vind inredas. Där terrängens lutning så medger ska suterrängvåning anordnas. Sprängning, schaktning- och utfyllnadsarbeten ska undvikas. I kuperad terräng ska byggnader anpassas till den befintliga marken.

Enligt 9 kap. 30 § första stycket 2 och 4 PBL ska bygglov ges för en åtgärd inom detaljplanelagt område om åtgärden inte strider mot detaljplanen och därutöver uppfyller kraven i bl.a. 2 kap. 6 § första stycket 1 och 5, 6 § tredje stycket, 9 § och 8 kap. 9 § PBL.

Av 9 kap. 31 b § PBL framgår att bygglov får ges för en åtgärd som avviker från en detaljplan om avvikelsen är förenlig med detaljplanens syfte och avvikelsen är liten, eller åtgärden är av begränsad omfattning och nödvändig för att området ska kunna användas eller bebyggas på ett ändamålsenligt sätt.

Enligt 9 kap. 35 § första stycket 1, 4 och 5 a PBL ska marklov ges för en åtgärd som inte strider mot detaljplanen, inte medför störningar eller betydande olägenheter för omgivningen, och uppfyller de krav som följer av 2 kap. 6 § tredje stycket och 8 kap. 9-12 §§. Enligt andra stycket i bestämmelsen får marklov ges till en åtgärd som endast innebär en liten avvikelse från detaljplanen eller områdesbestämmelserna, om avvikelsen är förenlig med syftet med planen eller bestämmelserna.

Enligt 2 kap. 6 § första stycket 1 PBL ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Av 8 kap. 9 § första stycket 1 PBL framgår att en tomt ska bebyggas och anordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Tomten ska ordnas så att naturförutsättningarna så långt som möjligt ska tas till vara.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt länsstyrelsen får ansökan i ärendet utöver bygglovet även anses omfatta marklov för de markåtgärder som inte endast utgör förberedelser för byggnationen av enbostadshuset. Nämnden får med sin hänvisning till 9 kap. 35 § PBL i beslutet också anses ha prövat frågan om marklov för dessa åtgärder.

Datum
2019-10-08

Beteckning
403-36371-2019

Av utredningen i ärendet framgår att det befintliga bostadshuset enligt ansökan ska rivras och att ett enbostadshus i två våningar ska uppföras nära tomtens högsta punkt. Intill Strandvägen i norr där det befintliga bostadshuset ligger utgörs tomten av 6 m prickad mark som följs av ca 15 m relativt flack mark med en höjdskillnad om ca 4 m (ca + 8–12). Det föreslagna enbostadshuset ligger ytterligare 40 m upp på tomten på den bergsknalle som finns på den södra del med en höjdskillnad om ca 19 m (ca + 30). Tillfartsvägen/tunneln från Strandvägen upp till vändplanen är svängd och ca 90 m lång. Tunneln är 3 m hög och 4 m bred.

Länsstyrelsen instämmer i nämndens bedömning att förslaget strider mot detaljplanen då tillfartsvägen/tunneln kräver alltför stora ingrepp och omfattande markåtgärder på fastigheten och att det inte heller kan anses vara fråga om en sådan liten avvikelse förenlig med detaljplanens syfte som kan godtas med stöd av 9 kap. 31 b § eller 35 § andra stycket PBL. Vad klaganden anfört föranleder ingen annan bedömning. Nämnden har således redan på den grunden haft fog för sitt beslut att avslå ansökan om bygglov och marklov. Länsstyrelsen finner emellertid att det i ärendet ändå finns skäl att göra vissa förtydliganden vad gäller de övriga krav i bl.a. 2 kap. 6 § och 8 kap. 9 § PBL, som därutöver ska vara uppfyllda för att lov ska ges.

Av det s.k. anpassningskravet i 2 kap. 6 § första stycket 1 PBL följer att nya byggnader ska prövas både utifrån sin anpassning till förhållandena på platsen och till sitt egenvärde (prop. 1985/86:1 s. 479 ff.). Byggnader bör utformas så att de miljömässigt samverkar med omkringliggande anläggningar och naturomgivningar. Därför kan det vara lämpligare att i starkt kuperat landskap förlägga byggnader på en lägre nivå än de högsta partierna där de kan bryta landskapets konturer. Vidare ligger i kraven på hur en tomt ska bebyggas och ordnas enligt 8 kap. 9 § första stycket 1 PBL, bl.a. att tomtens förutsättningar ifråga om bl.a. topografi, växtlighet och markbeskaffenhet ska beaktas. Skador på mark och vegetation ska så långt som möjligt undvikas (prop. 1985/86:1 s. 517 f.).

Såväl området som den aktuella fastigheten är starkt kuperad. Enligt länsstyrelsens bedömning kommer placeringen av enbostadshuset nära tomtens högsta punkt innebära att det blir väl framträdande och att det bryter landskapets konturer. Enligt länsstyrelsen uppfyller förslaget således inte anpassningskravet i 2 kap. 6 § första stycket 1 PBL. Såsom konstaterats ovan förutsätter placeringen även omfattande markåtgärder och förslaget kan inte anses beakta tomtens naturförutsättningar i tillräcklig utsträckning utan kommer att medföra onödiga ingrepp i terrängen. Förslaget uppfyller därmed inte heller kraven på hur en tomt ska bebyggas och ordnas på ett sätt som avse i 8 kap. 9 § första stycket 1 PBL. Enligt länsstyrelsen har det av utredningen i ärendet inte framkommit något som visar på att det inte skulle vara möjligt att anpassa tillkommande bebyggelse till tomtens naturförutsättningar och samtidigt utnyttja byggrätten enligt detaljplanen. Att inte tillåta det aktuella förslaget kan därför inte anses medföra att byggrätten som sådan begränsas i detta fall.

Datum
2019-10-08**Beteckning**
403-36371-2019

Sammanfattningsvis finner länsstyrelsen mot bakgrund av det anförda att nämnden har haft fog för sitt beslut att avslå ansökan om bygglov och marklov och att överklagandet därmed ska avslås.

Hur man överklagar beslutet

Beslutet kan överklagas till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt, se bilaga.

Beslutet har fattats av länsassessor George Bjälkemo.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.